

KRIŽ

Alberto Maggi

Razapinjanje nije pripadalo načinu izvršenja smrtnih kazni, jer je židovsko kazneno pravo predviđalo kamenovanje i vješanje dok su Rimljani imali odrubljivanje glave, kao u slučaju apostola Pavla.

Bijaše to mučenje koje su izmislili Perzijanci za odbjegle robove ili za one koji su učinili posebno teška zlodjela. Rimljani su ga preuzeli kao zastrašujuće sredstvo čime su terorizirali robove, izdajnike i pobunjenike te ga i sâm Tacit opisuje kao kazna robovâ. Prema rimskom pravu, ta se kazna nije mogla primijeniti na građane Rima.

Za vrijeme opsade Jeruzalema od strane rimskih legija generala Tita, nakon što je postao imperator, povjesničari izvješćuju da se došlo do 500 razapinjanja svakoga dana. Antioh IV Epifan često se koristio tom metodom protiv pobunjenih Hebreja; isto tako i dinastija Makabejaca te vladajuća dinastija Asmonejaca, pobjednici nad Seleucidima.

Ne bijaše to samo jedan od načina osude na smrt, nego pravo i istinsko mučenje koje je trajalo po nekoliko dana nakon čega bi smrt nastupila zbog gušenja.

Osuđenik, bez odjeće, bijaše vođen prema određenom mjestu (u Jeruzalemu to bijaše Kalvarija), noseći horizontalnu gredu (*patibulum*) na koju će potom biti svezan; prolazio je kroz špalir mnoštva koje, zbog takve sramotne smrti, imao obvezu udarati ga, ismijavati i vrijeđati ga, pljuvati po njemu. Bijaše, inače, veoma rijedak slučaj korištenja čavala kojima su probijali zapešća (a ne ruke) i stopala.

Tko je prisustvovao jednom razapinjanju bio je zauvijek traumatiziran te zbog straha da ne bi doživio istu sudbinu radije bi birao samoubojstvo.

Evandjelja, kada govore o Isusovu razapinjanju, ne spominju čavle (evanđelisti nikada ne ulaze u detalje) nego govori Ivan po ustima Tome: „*Ali Toma zvani Blizanac, jedan od dvanaestorice, ne bijaše s njima kad dođe Isus. Govorili su mu dakle drugi učenici: "Vidjeli smo Gospodina!" On im odvrati: "Ako ne vidim na njegovim rukama biljeg čavala i ne stavim svoj prst u mjesto čavala, ako ne stavim svoju ruku u njegov bok, neću vjerovati."*“ (Iv 20,24-25)

Vertikalna greda (*stipes*) bijaše učvršćena na mjestu izvršenja a raspeti bijahu samo malo uzdignuti iznad zemlje, tako da su ih psi i lisice žive jeli ili su im ptice napadale i kopale oči. Na kraju, ako se kazna izvršavala s dvije grede, oblikovali su ih u slovo T ili u križ, napose ako se htjela objesiti drvena ploča s razlogom osude (*titulus*). Ponekad bi osuđenici bivali obješeni na gredu, drvo ili vrata – kao ulazna vrata u grad ukoliko bi se time htjelo upozoriti sve one koji su kroz ta vrata prolazili.

Kako bi se produljila patnja i trenutak smrti, osuđenika bi poduprli jednim stupićem kojega su stavili između njegovih nogu na kojega bi se on mogao osloniti radi lakšeg disanja ili bi postavili jednu vrstu klina kao oslonac za njegove noge ili bi mu proboli stopala jednim dugim čavlom.

Tako su u velikim patnjama i sa strašnom žeđu ostajali raspeti za mnoge dane.

Ukoliko je razapinjanju prethodilo bičevanje, ono je bilo kao jedan oblik milosrđa – ukoliko bi to osuđenik preživio – jer bi brže umirali, kao što se Isusu dogodilo. Drugi način ubrzanja smrti bijaše lomljenje osuđenikovih nogu nakon čega se više nije mogao osloniti na njih te su se ubrzo ugušili, kako to Ivan izvještava: „*Kako bijaše Priprava, da ne bi tijela ostala na križu subotom, jer velik je dan bio one subote, Židovi zamoliše Pilata da se raspetima prebiju golijeni i da se skinu. Dođoše dakle vojnici i prebiše golijeni prvomu i drugomu koji su s Isusom bili raspeti. Kada dođoše do Isusa i vidješe da je već umro, ne prebiše mu golijeni.*“ (Iv 19,31-33)

Tijela su zatim bivala bačena u zajedničku jamu, no Isusovo je bilo spašeno zbog providonosne intervencije Josipa iz Arimateje i Nikodema.

Ako je za Rimljane razapinjanje bila smrtna kazna kojom su pobunjenike kažnjavali, za Židove bijaše božansko prokletstvo: „*Ako tko učini grijeh koji zaslužuje smrt te bude pogubljen vješanjem o stablo, njegovo mrtvo tijelo neka ne ostane na stablu preko noći nego ga pokopaj istoga dana, jer je obješeni prokletstvo Božje. Tako nećeš okaljati svoje zemlje, koju ti Jahve, Bog tvoj, daje u baštinu.*“ (Pnz 21,22-23).

Raspeti i obješeni bijahu od Boga prokleti i zbog toga su morali ostati visjeti, malo izdignuti iznad zemlje (ni na zemlji ni na nebu) odnosno od svih odbačeni.

Isus je shvatio – ukoliko bude išao do kraja u ostvarenju nauma Božje ljubavi prema svakom čovjeku – da će biti sramotno ubijen; no, prihvatio je i taj rizik kako bi svima pokazao snagu besplatne i neograničene Očeve ljubavi. Smrt, slobodno izabrana, time postaje otkupiteljski čin Bogu mio, jer ljudima pokazuje – po Isusu – ljubav koja ne poznaje ograničenja.

„*Križ, bezdan zla bez granica, jedina je posuda sposobna skupiti ono beskrajno dobro koje je Bog*“ (Silvano Fausti).

„*Svatko tko ljubi smisao života, raspet će umrijeti*“ – „*Isus nije mogao slobodno proći kroz građevine starog svijeta bez da nije bio zgažen. Bijaše pravedno da je raspet jer u tom svijetu ne bijaše mjesta za slobodno biće, ukoliko to slobodno biće urušava temelje svijeta*“ (Ernesto Balducci).

Religiozne su vlasti željele takvu sramotnu smrt a Isus ju nije htio izbjeći jer da ju je izbjegao, morao bi pristati na kompromis sa svijetom čime bi njegovo svjedočanstvo bilo nedjelotvorno. Nije pokleknuo te je mučenički ubijen pokazujući time Božju ljubav za sve, i za one koji ga razapinju. Ono što se čini kao neuspjeh, nepravda, progon i sramotna smrt, sve to može biti življeno na pozitivan način nastavljajući ljubiti izvan svih očekivanja i bilo kakve logike. Ista stvar, to jest prihvatiti progon od strane moćnika radi svjedočanstva (*martireo*) otkupiteljske snage ljubavi stavljena je pred svakog čovjeka, njemu na spomen: „*Bijahu moćni i mudri ti koji su Isusa raspeli i oni su ti koji čovjeka razapinju*“ – napisao Ernesto Balducci.

Veliki svećenici izabraše razapinjanje (a trebao je biti kamenovan!) jer smrt na križu bijaše smatrana prokletstvom od Boga čime su htjeli uvjeriti narod da on ne može biti Mesija. Zbog straha da ne bi bio tužen kod imperatora, Pilat ju je odobrio: „*Od tada ga je Pilat nastojao pustiti. No Židovi vikahu: "Ako ovoga pustiš, nisi prijatelj caru. Tko se god pravi kraljem, protivi se caru"* (Iv 19,12). Sigurnosti radi, Pilat naredi da se napiše kako je osuđen zato što se proglasio 'kraljem Židovskim': „*A napisao Pilat i natpis te ga postavi na križ. Bilo je napisano: "Isus Nazarećanin, kralj židovski."*“ (Iv 19,19).

Jer zbog kažnjivog djela uvrede veličanstva, rimsko je pravo predviđalo smrt.

Prema našem kalendaru, Isus je umro na križu 7. travnja 30. godine (Tiberije se povukao u Capri gdje boravi već četiri godine) a to je jedini mogući dan punog mjeseca – dan subotnji, kako to Ivan kaže: „*Kako bijaše Priprava, da ne bi tijela ostala na križu subotom, jer velik je dan bio one subote, Židovi zamoliše Pilata da se raspetime prebiju golijeni i da se skinu.*“ (Iv 19,31). Prethodni subotnji puni mjesec bijaše 27. godine (prerano) a sljedeći 36. godine (prekasno).

U Talmudu (traktat Sanedrin) napisano je da je Isus bio raspet na drvu 14. dana Nisana, u podne, i da je umro u tri, dok su se u Hramu klali pashalni janjci koji su morali biti konzumirani iste večeri.

Isus, kod svakog navještaja svoje muke i smrti, slijedio je i navještaj uskrsnuća.

Tako će biti za svakoga tko odluči slijediti taj put klevete (opsjednut, bogohulnik, luđak, varalica, izjelica i vinopija) i put progona: „*Sjećajte se riječi koju vam rekoh: 'Nije sluga veći*

od svoga gospodara.' Ako su mene progonili, i vas će progoniti; ako su moju riječ čuvali, da vašu će čuvati.“ (Iv 15,20).

Jer, „Svatko tko ljubi smisao života, raspet će umrijeti“ (Ernesto Balducci), kako to Isus reče svojim učenicima: „*Hoće li tko za mnom, neka se odrekne samoga sebe, neka uzme svoj križ i neka ide za mnom. Tko hoće život svoj spasiti, izgubit će ga, a tko izgubi život svoj poradi mene, naći će ga.*“ (Mt 16,24-25).

NO, „SVOJ KRIŽ“ NE OZNAČAVA NEIZBJEŽNE NESREĆE, BOLESTI, PATNJE, ŽALOSTI KOJE ŽIVOT SA SOBOM NOSI; NE OZNAČAVA NEŠTO ŠTO DOLAZI OD BOGA, NEGO JEDAN TERET KOJI, SAMO ONAJ KOJI TO ŽELI, RADO UZIMA, PODIŽE, PRIHVAĆAJUĆI POTPUNI GUBITAK VLASTITA UGLEDA BEZ DOPUŠTANJA UVJETOVANJA U LJUBAVI, PA ČAK I AKO SE ZNA DA TKO NA TAKAV NAČIN LJUBI – ZAVRŠIT ĆE NA KRIŽU!

Ivanova zajednica, koja je bolje shvatila Isusovu poruku, opisuje scenu Golgote kao znak ljubavi i života; ne smrti nego vječnog života. Iako se činilo kao neuspjeh, progon i sramotna smrt, križ može biti življen na pozitivan način, ukoliko se nastavlja ljubiti.

Prihvatiti takvu viziju izaziva skandal a apostol Pavao je, kao prvi, morao opravdati svoju teologiju utemeljivši ju na žrtvi i ispaštanju kao odgovor na Božji naum, koji je žrtvovao sina na križu. To izokrenuto poimanje križa bi prihvaćena od Tertulijana, Ambrozija i na kraju Anzelma iz Aoste te još i danas nalazi bezbrojne pristaše i žestoke podržavatelje.

Podsjećam da tek u IV. stoljeću križ počinje zamjenjivati stare kršćanske simbole: ribu, sidro, pastira, ali ne kao simbol božanske kazne nego znak ljubavi i života.

No, ubrzo su se stvari promijenile i križ bi nametnut kao znak svetog nad profanim, klera nad laicima, vladajućih nad podjarmljenima, snažnog nad slabim, bogatog nad siromašnim, bijelca nad crncem, oca nad djecom, muža nad ženom.

Križ se pojavio u krunama i mačevima, na ratnim zastavama, na križarskim oklopima, u rukama inkvizicije, a na kraju kao ukras ili talisman na grudima gospođâ pa čak i u razbojničkim špiljama.

Križ se nametao oružjem, nasiljem, nepravdom; postao je znak gospodarâ, trgovaca oružjem, izrabljivača, otimača, silovatelja. Zato je tako omražen od ljudi jer je postao simbol nasilnih naroda, rasista, izrabljivača, ateista, onih koji Boga negiraju ili barem Božju ljubav...